

ADICE
střed

Gilles Lipovetsky

Paradoxní štěstí

Esaj o hyperkonzumní společnosti

přeložil Martin Pokorný

PROSTOR

u dospělé populace pouze 3,6 % užívají marihuanu opakovaně (alespoň desetkrát ročně) a 1,4 % pravidelně (alespoň desetkrát měsíčně). Dionýská kultura fungovala jako úběžník planý pro všechny; dnes se jedná maximálně o rituál při zkoušce dospělosti a o magiální životní styl, praktikovaný takřka výhradně některými segmenty dospívajících a mladých.

Je nepopíratelné, že v nezkrutném chaosu *raw parties*, kde je řada účastníků pod vlivem drog, můžeme pozorovat rozkoš z „opuštění vlastního já“, zážitek transu a kolektivní emoce. Nesmíme ale ztráct ze zřetele atmosféru „osamělého davu“, pro nějž je typická absence slovní komunikace, *bad trips*, úzkost z prázdnoty a z neschopnosti společného splynutí.²¹⁵ Současně užívání drog nepřemění pouze z hedonistických pohurek, ale jedná se také o svéráznou „samoléčbu“, díky níž má člověk uniknout problémům identity, začlenit se do komunity a navázat kontakt. Příčinou ohromného rozmachu drog jsou síly, které tíší společenské a mentální struktury, hluboká citová zranitelnost a expanze vnitřní trýzně, jak ji vyvolává extrémní individualizace životních stylů. Spíše než o výraz vybičované dionýské radosti se tu projevuje pocit osamění a problematického vztahu k sobě samému i k druhým. Narcis, neschopen čerpat energii z vlastních sil, se opájí ve snaze zapomenout sám na sebe, navázat vztahy a dojít skupinového blaha.

♦ 276 ♦

Znovuzrozená slavnost

Jiným zásadním fenoménem, který podněcuje k odkazům na dionýský mytus, je současně oživení hromadných oslav. Ještě přednedávnem ti nejbystřejší pozorovatelé nedávali slavnostem v moderních sekulárních společnostech valnou šanci na přežití. Jako jediný předvídatelný osud se jevilo vymizení kolektivního jásotu a nezadržitelný nástup drobných soukromých slavností.

Běh událostí ale tuto předpověď nepotvrdil a hromadná slavnost je znovu skutečností. Od konce šedesátých let se slavení znovu dostalo do módy díky happeningům a ohromným rockovým a popovým festivalům. V roce 1969 se ve Woodstocku během tří dnů shromáždilo půl milionu lidí. Ve Francii vrátil květen 1968 plnou distrojnost myšlenec svobodné a spontánní slavnosti. Myšlenka svátku, kdysi plně tradiční, se nyní prosazuje jako rebelantský „nápo-liický“ ideál, který čerpá sílu z odmítnutí daných počátků a z rouhy „změnit život“. Později, po rozpuštění regionálních hnutí a rehabilitaci tradičních „kojení“, vzbudí nový zájem i náboženské, tradiční a lokální slavnosti. Byla ohlašována smrt slavnosti, ale ona vstala z mrtvých.

Nová popularita hromadné oslavy je provázena záplavou konkrétních dokladů. Třetí vývojová fáze přihlíží nezkrutnému proudu vzpomínkových akcí všeho druhu, lavině oblastních a venkovských tradičních svátků a explozi rematických slavností, na nichž nesmí chybět hudební spektakly, výzdoba ulic, ohňostroje, dobové kostýmy, prodejní stánky

♦ 277 ♦

a řemeslnické dílničky. Máme Slavnost hudby a filmu, Svátek vodních sportů, sněhu či ovoce, oslavu vegetariánské hrdosti, osvícenství, květin i dřeva: na všech stranách raší nové svátky, v nichž se kultura pojí s hrou, historie s turistikou, tradice s komercí. Během několika desítek let jsme postoupili od memoriálu k hypermemoriálu, od konečna k nekonečnu: situaci trefně popsal Philippe Muray, který ohlašuje nástup „hyperfestivity“, stavu, kdy bude celá společnost proniknuta bujnými a rušnými oslavami. Doposud se slavnosti pořádaly s ohledem na tradiční náboženské nebo politické principy, avšak jejich dnešní přebujelý růst je stále více ovládnut komercí a propagací městského anebo regionálního image. Za novou úctou k lokálnímu a starobylým zvykllostem stojí pouze hypermoderní slavení, komercionalizace kultury, mediální propagace a hromadná turistika.

Zároveň se celá řada slavností může prokázat nedozrnlým nárůstem počtu účastníků. Porté, co Francie vyhrála mistrovství světa ve fotbale, se na Champs-Élysées vyřítilo 1,5 milionu nadšených Pařížanů. Roku 1997 milion mladých lidí zaplnilo jezdeckou dráhu v Longchampu ke společným modlitbám, zpěvům a zážitkům na papežovu úctanou. Berlínská Love Parade svedla dohromady asi 1,5 milionu příznivců techna. Třetí „Bílá noc“ vyálkala roku 2004 do ulic milion Pařížanů. Na „technivaly“, *free parties* a *raves* přijíždí tisíce mladých lidí. Čím ztělejší je proces individualizace, tím ohromnější je úspěch gigantických slavnostních akcí – a to jak na veřejných místech, tak v uza-

věných prostorách. Od osmdesátých let vznikají ohromné diskotoky, schopné pojmut několik tisíc lidí, kteří jsou na tanečních parketech zaplavováni vlnami zvuku a obklopeni speciálními efekty pro vytvoření psychologických dojmů. Zatímco současná technika přináší triumf miniaturizace, hypermoderní slavnost je vítězstvím gigantismu.

V této souvislosti se mění dominantní časová dimenze svátku i jeho společenský význam. Jak známo, podle běžné definice je smyslem slavnosti opěvat božskou bytost, tvora nebo událost, kterým společnost přisuzuje zvláštní význam. Slavnost umožňuje uchovat vzpomínku či udržet tradice a její časové těžší tkvělo v minulosti, ať už náboženské nebo historické. Měřeno tímto kritériem má řada současných slavností společně, že namísto udržování klíčových prvků kolektivní kultury se především snaží uvést do pohybu prožvaný okamžik; nechce povzbudit paměť, nýbrž proměnit současnost v čas hry a uvolnění. Co jiného jsou Vánoce než hora dátek, jejichž smyslem je obšťastnit děti? Co jiného je svátek dobytí Bastily než volný den věnovaný zábavám? Podstatný tu není vzpomínaný fenomén, nýbrž rozprýšení, pro které skýtá záminku; nejde o připomínku minulosti, nýbrž o hedomizaci přítomnosti. Všem slavnostem vládne logika zábavy, spektaklu a konzumentství: tradiční svátek coby médium vzpomínky nahradila frivolní konzumní slavnost, ukorvená v přítomnosti.

Pierre Nora právem podotkl, že současná vzpomínkové akce přešly z režimu „omezené vzpomínky“ na úroveň „všeobecné vzpomínky“.²¹⁶ To ovšem

nebrání rozkvětu nových slavností, pro něž je typické, že se odbyvají zcela mimo vzpomínkový rámec: technoparty, Gay Pride, oslava mistrůství světa, hudební akce. A dodejme, že právě slavnosti nejmeně spjaté s minulostí, nejoproštěnější od náboženského či historického smyslu nejzdatěji rozpoutávají jasot lidových mas. V hyperkonzumní společnosti triumfuje slavnost bez věcejška a zítřka,²¹⁷ soběstačný a přezentní *hyperfestus* na nulovém stupni smyslu, živěný výhradně zábavním a sportovním záměrem.

Odkud pramení tato obroda ohromných slavnostních akcí v epoše ovládané vyhocenou individualizací? Dívody nejsou nijak složité. V zásadě se tento úkaz odvíjí od rozkvětu konzumní společnosti a od nové, psychologické kultury, která hlásá svobodné vyjádření afektů a emocionální expanzi. Oslavu hojně užívaných rozkoší a zábav se éře hojnosti s pomocí psychologických hodnotových žebříčků podávalo nahradit striktní a konvenční normy soustavou významových úběžníků, jejichž centrem je hra, uvolněná bezprostředností, fantazie, volné vyjádření citů, nespoutanost a spontánnost. Vše, co se moderní doba snažila potlačit – volné taneční styly, vznášející rytmy, travestie a citovou uvolněnost –, se znovu vynořilo na povrch v „pravu“ na slast, neváznost a výbuchy radosti. *Homo festivus* nabývá nových sil: oproti principům důstojné vážnosti a ostenzivní účryhodnosti nabyla ve společnosti nové legitimity schopnost „odvázat se“, procházet převleky, dát se strhnout hudbou a bavít se jako děti.

◆ 280 ◆

Ale to není vše. Svátek totiž zároveň skýrá příležitost, jak si užít jistého potěšení, které nám komerční a individuální sportěba jen málokdy dopřije, totiž zážitku společného štěstí, radosti z toho, že tu jsme všichni společně, sdílíme své emoce a vibrujeme jednotně s kolektivem. Hypermoderní slavnost nabízí celé spektrum rozkoší, které na regálech obchodů a supermarketů nenajdeme: radost z kolektivního jásání, z prožitku společné horečky, z blízkého kontaktu s druhými. Ovšem tuto potěbu užít si společně vnímaných radostí paradoxně nastolil kosmos soukromého štěstí: jde o novou metodu, jak diverzifikovat techniku štěstí. Mezi zálibou ve slavnostních megakcích a současnou hypertrofií individualismu není rozporu: nejedná se o překonání principu individualace, ale jen o nový typ individuální sportěby, o konzumní požitek ze šťastného a jednotného davu, z hřejivé pospolitosti a z kolektivního radování. Úkolem tradičního svátku bylo obnovit kosmický řád anebo posílit soudržnost pospolitosti; dnešní slavnost slouží individuálnímu úsilí o štěstí, radost z *ambiente* a ze společně sdílených emocí. Jistě, vynyká se sféře individuálního komerčního uspokojení, nicméně svou stimulací čerpá právě odtud.

Novodobou převahu individualizační dynamiky potvrzují dokonce i slavnosti charakterizované důrazem na kolektivní identitu, jako je Světový den mládeže, lokální náboženské slavnosti anebo Gay Pride. Všechny se řídí principem dobrovolné účasti, úsilím o individuální realizaci a osobní uznání. Účast na slavnostním shromáždění se odvíjí od

◆ 281 ◆

vlastního přání, od rozhodnutí jedince, od svobodné volby. V hypermoderní společnosti se prosazuje emocionální slavnost zhabená institucionálního rámce, opřena o zásadu, že zákonodarcem vlastního života je vždy jedinec. Roli úběžníku kolektivní identifikace plní hypermoderní svátky jen na pozadí institucionální deregulace a krize zářdých identit.²¹⁸ Nesmětují k regeneraci společenského řádu, nýbrž chtějí jednotlivcům umožnit, aby se přihlásili k vlastním kořenům, získali zážitek jednotného společenství a orevně vyhlásili své osobní angažmá. Svátek se ocitl ve službách jedince a jeho nadšení pro vělou komunikaci, pevné ukotvení a kolektivní jistotu. Rádost ze sdílených emocí je vyřazená hledání kolektivního „my“, možnosti začlenění do kolektivu, který by člověku dovolil pohlednout na vlastní život z jisté perspektivy a porovnat ho se zkušeností druhých. Slavnost skýtá potěšení z toho, že se ocitáme mezi svými, můžeme navázat družné a důvěrné vazby s lidmi sobě podobnými a hrde vyhlásit svou identitu; funguje tak jako nástroj sebevymezení a sebeproklamace v době, kdy již kolektivní identita není jednoduše dána a nadsmrti přijímána. Jedinec se neztrácí, nýbrž hledá sám sebe: tak zní princip slavnosti oživené požadavkem neindividuálistické „hrdosti“, zakotvení a svobodné sebeidentifikace.

Slavnost, která nervší

Hudba techno patří mezi přičiny slavnosti, které běžný každodenní řád narušují nejpronikavěji. Mimo konvenční lokality a bez jakékoli obdoby

mezi hromadně přijímanými zábavami se celá vrstva mládeže raduje ze společného prožívání hudby charakterizované repetitivností, z pohlcení tancem, z ostrých výbojů zvukových náporů a ze ztráty identity v opojení vyvolávaném psychotropními látkami. *Raves* – hudební orgie, psychedelické halucinace, hypnotický tanec – se mohou jevit jako nové Dionýsovo panství, vydané napospas transu, porušování pravidel a posunutím identity.

Lze ale totéž tvrdit i o ostatních typech slavnostních akcí? To jisté ne. Exces je „pravý zákon slavnosti“, prohlásil Roger Caillais²¹⁹ a zdůraznil, že ve svých tradičních podobách byl nutně provázen hojnými pitkami a pantagruelskými hostinami, vilností a chlípností, rváčkami a prudkými gesty. Tyto praktiky se zachovaly až do 19. století, kdy stále vzkrátala tradice karnevalu. Naše doba je jiná. Pryč jsou hodý, kdy se hlaly kopy jídla: v epoše hypermoderní slavnosti převládají obložené chlebičky a osvěžující nápoje, pojidané a popijené při procházce ulicemi – konzumaci alkoholu se věnují jen některé segmenty mládeže. Co ještě v hypermoderních megapolích zbývá z někdejších záchvatů slasti? Skoro nic. Na světo vychází nový typ slavnosti: spořádaný, slušný svátek, oproštěný od bachanálních excesů.

Kde najdeme sebelepší obdobu tradiční zhyralosti, nadávek a urážek, svatokrádeží a hrubostí, chlípnosti a sprostoty, „bařonád“ a dalších nestoudných rozmartů, které provázely karnevalové slavnosti?²²⁰ Karneval kdysi představoval radostný čas „světa naruby“, vyjádřeného zábavami, které se osíle rozcházely s obvyklými zvyklostmi a morál-

kou. To vše je pryč. Dnešní člověk se neraduje ze záplavy bezdůvodných urážek, ze vzájemných chlpných návrhů, z výsměchu chudáků, házení vajec anebo sypaní pytlů moky na kolemjdoucí. Koho by dnes bavilo rozbit hlavu kolutovi anebo ho karmenovat?²²¹ Dnešní společnost ustala v rozkvetu od krajnosti ke krajnosti a neuznává žádnou oblast, kde by neplatila pravidla a zvyklosti běžného života. Hypermoderní slavnost už nic neobrací naruby a neruší žádné principy ani tabu, naopak -- kolektivní rozkoš je strukturována právě zásadami vědního žvora: bezpečí, péče o zdraví, životní hygiena, mezilidská úcta, přátelská družnost, zdvořilost a stud. Nezkrotnost, převrácení pravidel a rozvrát nám jsou dnes cíli; nastal čas úhledné a čistotné slavnosti, svátku *light*, který nadále uznává základní hodnoty každodenního pořádku. Ze skandálních excesů někdejších slavností již dnes konzumujeme jen matný stín: dokonce i to, co se všednosti vymyká, se stalo oddenkem hegemonie všednosti.

V Dionysově svátku bylo cílem vzrušit všechny smysly, zmást rozum a zrušit všechny zákazy. Ale dnes? *Homo festinus* se proměnil v prostého chlapíka na procházce, který baží po příjemném *ambiente*, zábavě a podívaně. Hypermoderní slavnost se omezuje na ohromnou turistickou obchůzku aktréř-figurantů, kteří se šťastně zanořují do moře lidu, obývají ulici vyčištěnou od dopravy, poslouchají orchestry a sledují folklorní představení. Jistou přípomínkou někdejších excesů tu jsou pouze decibely, dav (to, čemu Canetti říká „otevřená masa“) a takto zajištěná rozkoš.²²² Opojení z nezkrotnosti smyslů

a ze zběsilé hýřivosti bylo vystřídáno spokojeným potěšením z procházky, pohledů a vnímání davu. Doba patří svátkům, které neruší, sympatickým mědáním: slavnostní šílení muselo ustoupit baví-címu se rozumu.

Karneval kdysi představoval období slavnostního smíchu, smíchu všeobecného a bez zábran,²²³ jehož výrazem byly hrubé žerty a bezdůvodné urážky, posmích a výsměch, parodie a travestie. Tento kolektivní smích lidu dnes umlkl: s agresivním, lascivním smíchem jakožto dominantní tendencí je konec. Smích se pod tlakem reflexivní individualizace mravní nezadržitelně „civilizuje“. Smích s otevřenou pusou, hrubý, drsný, nezkroutný smích, který otláá celý tělem, se vyskytuje stále vzácněji a je považován za vulgární. Sféra svátků se z valné části této někdejší nezkroutné lehkosti zbavila. Rozesmát okolí a přimět je ke hře, vyvolat frášku, posmívat se druhým a páchat co největší urážky – o to již nejde. Lidé se dnes procházejí, poslouchají hudbu, telefonují, hovoří ve skupinkách, tančí ve dvojici a baví se, ale společný hovor a žertování jsou vzácné a jen málokdy se lidé rozesmějí. Dionysův neušitelný smích vystřídaly koncerty kláskonnů a radost z procházení pohyblivým davem.

Svátek již nepředstavuje výsadní sídlo společného a nespoutaného smíchu; rozjářenost projevuje hypermoderní individuum v soukromí, doma před televizí. Člověk, který se směje, není účastník slavnosti, nýbrž konzument filmů, varieté a mediálních spektaklů. Přesto Paul Yonnet hovoří o době, jež se „zvláště silně otláá smíchem“.²²⁴ O jaký smích se tu

Superman: posedlost výkonnosti a potěcha smysli

jedná? Jistě ne o smích komunikativní, o bláznivý smích, smích slavnosti a necudných posunů. Na podporu své teze uvádí P. Yonnet statistická data, totiž sledovanost jednotlivých televizních pořadů. Ovšem hodnotit současný smích pomocí několika čísel, navíc z velmi krátkého období, není příliš předsvědčivý argument. Jiná data a jiná sledovaná období nás přivedou k velmi odlišným závěrům. Sam Yonnet ostatně přiznává, že tento příklon ke smíchu nenajdeme v Německu, Velké Británii, Itálii ani Španělsku.²²⁵ Planeta smíchu se nám nějak smrkává! A jelikož se náš sociolog dovolává statistických kritérií, uvedme tu údaj, kterému ostatně nechceme přisuzovat jinou roli než úlohu suggestivního odhadu: Francouzi se prý v průměru smějí pouhých pět minut denně,²²⁶ tedy čtyřikrát méně než před padesáti lety.

„Planeta smíchu“, říkali jistě? Pokud ano, kdo by přehlédl, že už ani náznakem nepřipomíná nespoutaný smích Dionýsův?

Zatímco jedna sociologická škola líčí dionýské bouře, druhá, protikladná, popisuje rozmach kultury vystavené na ideálech konkurenční soutěže a sebepřekonání. S mytologií skandálních smyslných rozkoší je konec: dnešní společnost prý naopak uznává pouze imperativ sebeoptimalizace v každém věku, v každé situaci a všemni prostředí. Roli nových hrdinů plní atleti, podnikatelé a další vítězové a na každého doléhá výzva, aby vybičoval aktivitu a projevval efektivitu v každém ohledu, maximalizoval svůj potenciál, kondici i zdravotní stav, sexuální potenci i krásu. Jedna doba končí a jiná začíná, v níž je společnost neustále poháněna přijmout výzvy globální konkurence, sportovní sféra má rozvíjet naše dovednosti a jedinci zdokonalovat svoje znalosti a kompetence. Úkol zní: vybudovat vlastní existenci, vyniknout a plně se uplatnit. Dominantním obrazem hypermoderní doby se stává „společnost výkonnosti“.

Ideál sebepřekonání a vítězství se neomezuje jen na některé oblasti společenského života, nýbrž proniká společností vcelku a pohlcuje doménu sportů i životní styl, intimní sféru i duševní stav. Věštní jsou povzbuzováni ke konkurenceschopnosti, přijímání rizik a pronikání do čela; trend výkonnosti

Další sférou, která v hypermoderním konkurenčním světě získává zvláštní význam, je sport. Atleti, sportovní soutěže a údaje o rekordech jsou dnes v médiích všudypřítomné, do čela zpráv stále častěji pronikají rizikové a dobrodružné sporty, výpravy na vlastní pěst a „extrémní pokusy“. Prostřednictvím sportu se třetí vývojová fáze projevuje jako společnost fascinovaná výzvami k překonání, vášní zvýřít a maximalizaci tělesných schopností. Je nutno vyhrát, vyniknout a jakýmkoli prostředky dosáhnout nejlepšího výkonu: díky soudobému sportu se z praktik sebepřekonání stal ústřední společenský fakt.

Sportovní soutěžení nikdy nevyvolávalo tolik kolektivních vášní a nikdy také nepodněcovalo tolik excesivních praktik, jak o tom svědčí především doping. Sovra mine den, aby nás tisk neinformoval o případech dopingu ve světě atletiky, fotbalu či cyklistiky. Dnes se přiznává, že na olympijských hrách v Atlantě v roce 1996 dopoval každý druhý atlet. Tato bezprecedentní šíře daného fenoménu souvisí též s faktem, že proniká mezi ty nejmladší a na všechny tréninkové úrovně. Ve Spojených státech, kde sportěba anabolických steroidů začíná v osmi letech, této formy dopingu užívá 11 % chlapců ve věku 11–12 let. Podle mezinárodní studie, zveřejněné v roce 1997, dopuje 5–15 % dospělých sportovních amatérů; ve Francii se počet dopujících amatérů odhaduje na 650 tisíc až tři miliony.²⁹⁸ V Evropské unii 6 % návštěvníků fitnesscenter pra-

videlně užívá dopingu.²⁴⁰ Všechna tato data potvrzují domněnku o „dopující společnosti“, chorobně sňhané představení o optimálním výkonu.

Superman se tak mění v „pohyblivou lékárnu“. Je nabit medikamenty, ale zároveň vystaven nadměrnému tréninku do té míry, že stále více podléhá biologickým a patologickým poruchám, zlomeninám a dalším zraněním. Výjimečné sportovní výkony člověka nevystavují pouze fyzickým rizikům, ale tříští také duševní sféru; důsledkem jsou deprese, přetřetí, poruchy výživy, toxikomanie a jiné návyky. Superman září slávou na dráhaích stadiónu coby oslava tělesné rovnováhy a dokonalého zdraví, avšak ve skutečnosti je stejně zranitelný, rozkolísaný a vydaný závislostem jako Narcis.²⁴¹ Úsilí o tělesnou dokonalost se neobejde bez excesů a krajností, a tak i Superman může propadnout tělesnému a duševnímu ztroskotání.

Sportovní euforie

Mezi mlioníky sportu vyvolávají vrcholné soutěže kolektivní nadšení a horečku, jaká nemá obdoby v žádné jiné sféře společenského života. Významné zápasy dokážou vyhnat do ulic statisíce lidí a vyvolávají neuvěřitelné výbuchy kolektivní radosti: „Je to nejkrásnější den mého života“, prohlásil anonymní dotázaný po vítězství Francie na mistrovství světa ve fotbale. Nemyhneme se konstatování, že exponenciální rozvoj konzumního blahobytu nijak neodumil obdiv k těm, kdo se překonávají a jsou „stále lepší“ – naopak jej posílil.

Čím jsou hypermoderní masy na sportovní podívaně tak uneseny? Co je tolik emocionálně uchvacuje? Podle Paula Yonnera je motor sportovního spektaklu poháněn dvěma pohonnými hmotami současně: vnitřní nejistorou a možností identifikace. Sportovní podívaná vzbuzuje tak silné emoce díky tomu, že na jedné straně vytváří napětí mezi takřka jic vyrovnanými soupeři, na straně druhé vyvolává anebo vyostřuje pocit skupinové soudržnosti.²⁴² Tato analýza daný fenomén jistě poměrně objasní, ale nevysvětluje ho plně. Ve hře jsou i jiné faktory.

Větejnost si dobře známým způsobem popouští uzdu také proto, že může sledovat výjimečné prostředí „vůle k vítězství“, která se uplatňuje prostřednictvím optimálně sladěných tělesných schopností a výkonů. Těžko tu nevzpomenout na Nietzscheovu „vůli k moci“ coby odhodlání „stát se pánem, rozrůst se a zesílit“.²⁴³ Trás davů nepůsobují jen možností identifikace, ale také pohled na „maximální efektivitu lidského těla“, na neobvyklé fyzické výkony a na vůli k vítězství, která dosahuje svého cíle. Působí tu logika podobnosti, čili proces identifikace, ale působí tu také logika jinakosti, tedy nezvyklé schopnosti atletů, jejichž jedinečné schopnosti je povznášejí na odlišnou rovinnu. Círový náboj, který obklopuje velké sportovní střety, zůstane nepochopitelný, dokud nevezmeme v potaz vše, co se od nás samých liší: výjimečnost šampionů oproti údělu běžných smrtelníků.

„Clem není štěstí, nýbrž vědomí moci,“ napsal Nietzsche.²⁴⁴ Přesto je pro drtivou většinu upřímným

ným štěstím, když mohou obdivovat nejvyšší moc a sledovat výkony ve velkém stylu, tedy schopnost „opanovat chaos, kterým je člověk sám, a tento vlastní chaos donutit, aby se stal formou“.²⁴⁵ Nejedná se tu o čisté estetické potěšení, vyvolané tělesnou elegancí či harmonií, nýbrž o svého druhu „estetické opojení“, navozené podívanou na překonání sebe sama, na vrcholnou mobilizaci sil a dokonale mistrovství, neboť každá dokonalost „svou blízkostí probouzí afrodisiakální slast“.²⁴⁶

Dopující společnost,

sport jako zábava a lenošívá těla

Duch rekordních výkonů není omezen na vrcholový sport, nýbrž proniká dnes i do aktivní ve volném čase. Posilovny, domácí trénink a výživové doplňky prožívají ohromný úspěch, a tak lze *body-building* a návazné praktiky (jogging, aerobik, diety, estetická chirurgie) považovat za projevy nového narcismu, posedlého rekordy, svalstvem a vyhrocenou péčí o vlastní anatomii.²⁴⁷ Hlavním dělnickým rysem hyperindividualismu by pak již nebyl hédonismus, nýbrž touha po tělesné výkonnosti a stachanovský aktivismus v přímé návaznosti na puritánský hodnotový žebříček. „Trpět i při zábavě“; mlékem tohoto obrozeného asketismu se prý žijí *supermen and superwomen* hypermoderní epochy.

Naznačená analýza má v mnohém pravdu: nelze popřít, že ideál štrhlého, mladistvého a svalnatého těla lidí žene k tomu, aby své tělo „zpracovávali“, účelně ovládali a podřizovali strohé kázni, která nemá

Gilles Lipovetsky

Paradoxní štěstí

Essey o hyperkonzumní společnosti

Z francouzského originálu *Le bonheur paradoxal*

Essai sur la société d'hyperconsommation,

vydaného nakladatelstvím Gallimard v Paříži roku 2006,

přeložil Martin Pokorný.

Vydal PROSTOR, nakladatelství, s. r. o.,

Nad Spádem 10, 147 00 Praha 4,

e-mail: prostor@eprostor.com,

www.prostor-nakladatelstvi.cz,

v roce 2007 jako svou 280. publikaci

a 81. svazek edice Sítěd.

Odpovědný redaktor Lubomír Martinek.

Grafická úprava Aleš Lederer.

Sazba Adam Lederer (PrA1).

Vytiskly Těšínské papírny, s. r. o., Český Těšín.

V českém jazyce vydání první.

Stran 448. Cena 445 Kč.

POVINNÝ VÝTISK